

Moreover, the historical and legal science evidences that criminal executive system of Ukraine has passed and continues to pass many vector path of its modernization in different historical periods, and therefore it does not exclude the possibility of moving forward. It is important that the transformation processes of the transition from the criminal executive system into the penitentiary system take place on a legal basis.

There are three stages of the transformation process: preparatory, namely at this stage the agreement of civil society is reached on the basic values for the transformation of the criminal executive system into a penitentiary system; decision-making on the transformation of the criminal executive system into a penitentiary system at the legislative level; habituation (consolidation) is the adoption of new forms and methods of functioning of the penitentiary system.

The views of the author at the stage of transformation processes of the transition of the criminal executive system into the penitentiary system of Ukraine are researched in this article. Because most of the proposals to reform Ukraine's criminal executive system remain on paper, thank God they are discussed at conferences, round tables, symposia, I would like the Ministry of Justice of Ukraine not to ignore the achievements of domestic scientists, especially in this difficult time for Ukraine.

Keywords: *process, stage, transformation, system, reforming, criminal-executive, penitentiary.*

УДК 343.373

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-14-22

**Дмитро
КАМЕНСЬКИЙ**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Бердянський
державний
педагогічний
університет,
тимчасово
переміщений
до м. Запоріжжя,
Україна)

**Андрій
ВОЗНЮК**[©]
доктор юридичних
наук, професор
(Національна
академія
внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД НАКЛАДЕНИХ САНКЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ

У науковій статті подано авторський аналіз деяких положень європейського та американського регулятивного і кримінального права в частині юридичної регламентації меж і порядку застосування економічних санкцій до російської федерації у відповідь на військове вторгнення в Україну, а також підстав відповідальності фізичних та юридичних осіб за ухилення від накладених санкцій. Розкрито підстави та подано хронологію застосування економічних санкцій з боку ЄС та США, висвітлено механізми та адресати «санкційного» впливу.

Аргументовано, що розкриття окремих видів технологічної таємниці може створити безпосередню загрозу національній безпеці будь-якої держави. Зазначено, що федеральне законодавство США за своїм змістом покликане жорстко охороняти це благо від проявів злочинної діяльності.

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновок про багатовимірну і подекуди неоднозначну економіко-правову природу як власне санкційних механізмів, так і кримінально-правового інструментарію протидії схемам ухилення від санкцій з метою продовження забороненої господарської діяльності.

Ключові слова: *кримінальне правопорушення, економічні санкції, господарська діяльність, економіка, кримінальна відповідальність, військова агресія, міжнародна співпраця, покарання.*

© Д. Каменський, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3610-2514>
dm.kamensky@gmail.com

© А. Вознюк, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3352-5626>
vaa.999999@gmail.com

Постановка проблеми. Війна російської федерації проти України спонукала чимало держав запровадити надзвичайно потужний інструментарій скоординованих економічних санкцій проти держави-агресора. Заходи, спрямовані на обмеження звичайних торговельних і фінансових відносин з росією, покарання російських олігархів за підтримку Кремля та потенційне калічення російської економіки – усе це в прагненні зупинити військову агресію проти України. Водночас масштаб і серйозність цих дій суттєво різняться, і їхній повний вплив на російську економіку все ще не до кінця зрозумілий, як власне і відповідні наслідки для економічної діяльності в інших країнах, передусім європейських.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблемам кримінальної відповідальності за ухилення від міжнародних економічних санкцій були присвячені роботи здебільшого іноземних фахівців. Серед них: британські автори Майя Лестер і Майкл О'Кейн, американські дослідники Джон Донохью, Річард О'Ніл, Ніколас Мартіна, Жерард ДіПіппо, деякі інші.

Серед українських праць відповідної спрямованості варто відзначити комплексний аналітичний звіт «Санкції проти росії: нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти російської федерації» (2019 р.), підготовлений потужним колективом економістів [1].

Заради справедливості варто зазначити, що російські автори також цікавляться науковими параметрами впливу міжнародних санкцій на їхню державу [2].

Водночас наукові роботи з розглядуваної проблематики були написані здебільшого до 2022 р. і, відповідно, не враховують усіх складних політичних, економічних та правових процесів, пов'язаних зі збройною агресією РФ проти України, розпочатою 24 лютого 2022 р.

Метою цієї наукової статті є фаховий погляд авторів на деякі аспекти застосування міжнародних економічних санкцій проти РФ в контексті забезпечення кримінально-правового механізму відповідальності за порушення санкційного режиму.

Команда фахівців Інституту бізнес-лідерства Єльського університету за результатами аналітичного опрацювання величезного масиву економічно значущої інформації, зокрема й російською мовою, підготували комплексний звіт щодо поточної економічної діяльності та оцінки економічних перспектив росії протягом п'яти місяців з моменту вторгнення. Із цього ретельного (понад 100 сторінок) аналізу стає очевидним: відтік західного бізнесу та санкції дуже негативно впливають на російську економіку, причому як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [3].

Виклад основного матеріалу. У світовому дипломатичному співтоваристві давно панує думка про те, що економічні санкції – це по суті використання нетрадиційних альтернатив для досягнення цілей іноземної дипломатії замість військових дій. Зокрема, це використання урядом економічних заходів для впливу на політику чи дії іноземного уряду. Ба більше, економічні санкції завжди були частиною зовнішньої політики Сполучених Штатів, однак донедавна вони використовувалися лише під час активної фази війни. Ця практика почала кардинально змінюватися протягом останніх кількох десятиліть, коли Сполучені Штати намагаються втілити свої зовнішньополітичні цілі в економічних санкціях. Це відбулося з різних причин: від бажання обмежити насильницький конфлікт до поваги до прав людини. До того ж у сучасному глобалізованому світі економічні санкції належним чином обґрунтовані нормами міжнародного права, а тому і більшість суверенних держав дозволяють, якщо не заохочують, використання різноманітних важелів економічного примусу [4, с. 327–328].

Наступний приклад розкриває, принаймні у загальних рисах, правовий алгоритм та обсяги застосування економічних санкцій. Регламент Ради (ЄС) 2022/428 від 15 березня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 833/2014 щодо обмежувальних заходів у зв'язку з діями росії, які дестабілізують ситуацію в Україні.

У цьому документі зокрема зазначено про те, що 15 березня 2022 р. Рада ЄС, спираючись на положення Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема його ст. 215 (про неї йшлося вище), беручи до уваги Рішення Ради (спільна зовнішня політика та політика безпеки (CFSP)) 2022/430 від 15 березня 2022 р. про внесення змін до Рішення 2014/512/CFSP щодо обмежувальних заходів у зв'язку з діями росії, які дестабілізують ситуацію в Україні, ураховуючи спільну пропозицію Високого представника Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки та Європейської Комісії, ухвалила Рішення 2022/430, вносячи зміни до Рішення

2014/512/CFSP і запроваджуючи подальші торговельні обмеження щодо чавуну та сталі, а також предметів розкоші.

Рішення 2022/430 розширює перелік осіб, пов'язаних з оборонно-промисловою інфраструктурою РФ, на яких поширюються жорсткіші експортні обмеження щодо товарів і технологій подвійного використання, а також товарів і технологій, які можуть сприяти технологічному посиленню оборони та безпеки Росії. Рішення 2022/430 накладає заборони на нові інвестиції в російський енергетичний сектор, а також повне обмеження експорту обладнання, технологій і послуг для енергетичної галузі в Росії, за винятком атомної промисловості та сектору транспортування енергії до кінцевого споживача.

Рішення 2022/430 забороняє всі операції з певними державними компаніями, які вже підпадають під обмеження рефінансування. Рішення 2022/430 також забороняє надання послуг кредитного рейтингу та забороняє доступ до будь-яких підписок на послуги кредитного рейтингу для російських клієнтів.

У документі зазначено про те, що ці заходи підпадають під дію Договору про функціонування Європейського Союзу, через що з метою забезпечення їх однакового застосування в усіх державах-членах потрібна єдина регулятивна дія на рівні всього ЄС [5].

Неважко припустити, що чимало іноземних компаній та бізнесменів прагнуть продовжити господарську діяльність безпосередньо в Росії чи в партнерстві з російськими компаніями. Саме з метою недопущення таких нелегальних практик в обхід введених міжнародних санкцій у США та країнах ЄС запроваджено механізми кримінальної відповідальності за «антисанкційну» поведінку.

Генеральний прокурор США М. Гарланд 2 березня 2022 р. анонсував запуск міжвідомчої правоохоронної групи «Task Force Klepto Capture», яка на цей час займається забезпеченням широких санкцій, експортних обмежень та економічних контрзаходів, які запровадили Сполучені Штати разом із союзниками та партнерів у відповідь на неспровоковане військове вторгнення в Україну. Оперативна група KleptoCapture забезпечить повний ефект від цих дій, спрямованих на ізоляцію країни-агресора від світових ринків і стягнення серйозних витрат за цей невиправданий акт війни, націлюючись на злочини російських посадовців, урядових еліт і тих, хто допомагає або приховує свою протиправну поведінку.

Завдання цієї спеціальної групи включатимуть: 1) розслідування та судове переслідування порушень нових і майбутніх санкцій, запроваджених у відповідь на вторгнення в Україну, а також санкцій, запроваджених за попередні випадки російської агресії та корупції; 2) боротьбу з незаконними спробами підірвати обмеження, введені проти російських фінансових установ, включно із судовим переслідуванням тих, хто намагається ухилитися від принципу «знай свого клієнта», і заходи з боротьби з відмиванням грошей; 3) оперативне реагування на спроби використання криптовалюти для ухилення від санкцій США, відмивання доходів від іноземної корупції або ухилення від відповіді США на російську військову агресію; 4) використання органів цивільної та кримінальної юрисдикції для конфіскації активів, що належать особам, які потрапили під санкції, або активів, визначених як доходи від протиправної поведінки [6].

Згадана спеціальна правоохоронна група включатиме агентів та аналітиків з багатьох правоохоронних органів, включно з ФБР, Службою маршалів США, Секретною службою США, Департаментом внутрішньої безпеки, кримінальним підрозділом Служби внутрішніх доходів США (податкового відомства), а також Служби поштової інспекції США.

Оперативна група «KleptoCapture» функціонально доповнить діяльність трансатлантичної робочої групи, анонсованої Президентом США та лідерами Європейської комісії, Франції, Німеччини, Італії, Великобританії та Канади, місія якої полягає у виявленні та арешті активів підсанкційних осіб і компаній у всьому світі.

Наступний приклад із американської судової практики розкриває підходи до кримінального переслідування осіб, винних у порушенні режиму застосування секторальних санкцій проти окремих держав, у цьому випадку – проти Росії.

У серпні 2021 р. американська компанія з головним офісом у штаті Джорджія та її власник визнали вину в реалізації схеми ухилення від торговельних санкцій, накладених з метою забезпечення національної безпеки США.

Далі Баггу визнав себе винним в окружному суді США в змові, а підконтрольна йому компанія «World Mining and Oil Supply» (WMO) визнала себе винною в порушенні

федерального Акта про експортний контроль. Багру загрожувало покарання у вигляді позбавлення волі строком до п'яти років і значні грошові штрафи з подальшим звільненням під наглядом до трьох років, а компанії – до п'яти років випробувального терміну разом із значними штрафами та фінансова реституція. У межах укладеної угоди Багру також погодився на конфіскацію будинку вартістю приблизно 800 тис. дол., придбаного за незаконно одержані доходи.

Як було зазначено в судових документах і свідченнях у справі «United States v. World Mining and Oil Supply et. al.», реалізацію злочинної змови було розпочато, коли в 2016 р. неназвана слідством компанія, пов'язана з російським урядом, почала співпрацювати з громадянином РФ Олегом Нікітіним – генеральним директором петербурзької енергетичної компанії «KS Engineering (KSE)», щоб придбати силову турбіну в американського виробника приблизно за 17,3 млн дол. російська компанія планувала використовувати турбіну на російській арктичній глибоководній буровій платформі, що прямо заборонено Міністерством торгівлі США за відсутності попередньо отриманої ліцензії.

У суді Нікітін зізнався, що він та інший співробітник «KSE», громадянин росії, вступили в змову з Габріель Віллоне, підконтрольною Віллоне компанією «GVA» та бізнес-партнером Віллоне Бруно Капаріні з метою організації угоди таким чином, щоб отримати згадану турбіну від їх імені. У зв'язку з цим Villone, Caprini та GVA скористалися послугами Bagrou та WMO, щоб придбати турбіну у американського виробника та відправити турбіну за кордон. Сторони заздалегідь домовились приховати справжнього кінцевого отримувача турбіни як від американського виробника, так і від уряду США, надавши фіктивну супровідну документацію, відповідно до якої турбіна нібито використовуватиметься американською компанією в районі м. Атланта.

Нікітін, Віллоне та Багру були заарештовані в Савані, штат Джорджія, у 2019 р. під час спроби здійснити описану незаконну операцію. Усі вони уклали угоди про визнання винуватості, отримавши покарання у вигляді реальних строків позбавлення волі [7].

Не буде зайвим навести ще один доречний приклад на тлумачення і застосування норм права на умовному перехресті кримінального права та міжнародного «санкційного» права. Британський окружний суд відхилив спробу російської нафтової компанії «Роснефть» (далі – «Роснафта») зупинити набуття чинності британським нормативно-правовим актом, який передбачає кримінальну відповідальність за порушення санкцій ЄС проти росії, на підставі того, що введені кримінальні заборони були недостатньо чіткими та порушували принцип правової визначеності відповідно до ст. 7 Європейської конвенції з прав людини та норм загального права [8].

Оспорюваним із боку «Роснафти» актом Великобританії став Указ про експортний контроль (санкції проти росії, Криму та Севастополя) (з поправками) 2014 р., який набув чинності 29 листопада 2014 р. і передбачає зокрема санкції у виді позбавлення волі до двох років за порушення Статті 3(а) Регламенту ЄС № 833/2014 щодо надання певних послуг, зокрема як буріння свердловин та забезпечення плавучих суден, необхідних для розвідки та видобутку нафти в глибоководних водах Арктики, а також для надання послуг, пов'язаних із проектами видобутку сланцевої нафти в росії [9].

«Роснафта» звернулася до суду з клопотанням про термінову судову заборону, стверджуючи, що відповідний нормативний акт Великобританії залежить від використаних у Регламенті ЄС термінів, таких як «глибока вода» та «Арктика», які є настільки розпливчастими і неточними, що порушують норми загального права та європейські принципи прав людини в частині вимоги про те, щоб кримінальні закони були чіткими та точними. Натомість представник британського уряду стверджував про те, що немає жодних серйозних сумнівів щодо їх законності, і що затримка виконання Регламенту ЄС підірве скоординовані міжнародні зусилля щодо ефективної колективної відповіді на дії росії в Україні.

За результатами розгляду матеріалів та заслуховування аргументів сторін британський суд постановив, що «Роснафта» не довела, що відповідні положення були недійсними, оскільки оспорювані правові норми мали цілком чітке застосування в деяких випадках. Зокрема, на думку суду, хоча можуть виникнути дискусії щодо того, чи підпадають під дію заборони території суші в межах Північного полярного кола, водночас очевидно, що це стосується морських вод, розташованих навколо Північного полюса. Подібним чином, хоча може виникнути проблема щодо того, чи дозволено

продавати російській компанії обладнання, яке буде використовуватися для розвідки на глибині 500 футів, для проведення геологічних розвідок у «глибоких водах» для цілей Регламенту ЄС та статті 5А британського Указу про експортний контроль, цілком очевидно, що розвідка на глибині понад 1000 метрів уже підпадає під поняття «глибокі води». Той факт, що Департамент визнає існування «сірих» зон в правовому регулюванні і що він прагне отримати уточнюючі роз'яснення для вдосконалення тексту санкційних заборон, ще не означає, що наразі існує правова невизначеність, критерії якої описані в прецедентному праві 8 березня 2022 р. [10].

До речі, адміністрація Президента США Джоєфа Байдена оголосила про заборону на імпорт російської сирої нафти та деяких видів нафтопродуктів, а також скрапленого газу, вугілля. Відповідний акт Конгресу США було ухвалено 8 квітня. Згодом американською владою було оголошено про заборону імпорту інших ключових товарів, включно з морепродуктами, спиртними напоями/горілкою та непромисловими алмазами. У відповідь росія оголосила заборону на експорт понад 200 товарів, зокрема медичного обладнання, сільськогосподарської техніки, зерна. Насправді важко оцінити прямий вплив на ціни від підвищення тарифів, частково тому, що американські імпортери можуть отримати продукцію з інших країн, щоб компенсувати можливе збільшення витрат. Це здатне вплинути безпосередньо на галузі, які залежать від російських ресурсів більше і можуть зіткнутися з перебоями у своїх ланцюгах поставок, якщо компанії вирішують повністю припинити постачання з росії [11].

Загалом після вторгнення росії в Україну в 2022 році Конгрес ухвалив Акт про позбавлення росії статусу постійних нормальних торгових відносин, який забезпечує безумовне, недискримінаційне, найбільше сприяння торгівельному режиму з конкретною державою. Безпосереднім економічним наслідком такого рішення стало суттєве підвищення розміру імпортного мита на окремі види товарів.

Кожен указ, виданий Президентом США і спрямований на реагування на загрозу міжнародної надзвичайної ситуації, спирався на ретельно розроблені юридичні повноваження: по-перше, Акт про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (International Emergency Economic Powers Act, далі – ІЕЕРА), а по-друге, Національний закон про надзвичайні ситуації (National Emergencies Act або NEA), обидва ухвалені Конгресом США наприкінці 1970-х років. Ці акти були ухвалені, щоб обмежити ширші повноваження, які були надані Президенту в Акті про торгівлю з ворогом (Trading with Enemy Act або TWEA). Останній було ухвалено під час Першої світової війни, однак TWEA можна було застосувати лише після офіційного оголошення війни.

Тимчасом як інші статuti час від часу застосовуються для врегулювання міжнародних конфліктів, ці два повноваження домінують у кожному виконавчому розпорядженні, пов'язаному з конфліктом, включно з нещодавною відповіддю США на вторгнення в Україну, яка містила як виконавчий наказ адміністрації, так і надзвичайний крок Конгресу щодо відмови в постійному статусі нормальних (звичайних) торгових відносин росії, також відомий як режим найбільшого сприяння.

Усі вісім указів (станом на червень 2022 р.), які безпосередньо стосуються українського конфлікту (по чотири видані президентами Обамою та Байденом), також посилалися на статuti ІЕЕРА та NEA. Цікаво, що через інтенсивний розголос навколо самого українського вторгнення наріжний камінь ІЕЕРА – тобто повноваження уряду блокувати активи – отримав надзвичайну увагу ЗМІ, чого не отримав, наприклад, у суперечках цієї країни з Іраном, Сербією, Північною Кореєю, коли санкції також були запроваджені в минулому [12].

Очевидно, що унікальний характер заблокованих активів, про які зараз йдеться, наприклад надзвичайно дорогі яхти, приватні літаки та розкішні маєтки, ще більше підігріває суспільний інтерес. Водночас чимало ЗМІ та коментаторів визначили дії США як «арешти активів», а не як «блокувальні» дії. Це приховало важливу відмінність між цими двома реакціями уряду.

Центральним для ІЕЕРА є надання Президенту повноважень діяти без попереднього схвалення Конгресу з метою вирішення будь-якої незвичайної та екстраординарної загрози для національної безпеки, зовнішньої політики або економіки, джерело якої повністю або значною мірою перебуває поза межами Сполучених Штатів. Водночас перш ніж вживати будь-яких президентських дій щодо незвичайної та надзвичайної загрози, спочатку повинен бути оголошений надзвичайний стан, як правило, терміном на один рік, що може бути пролонговано. За таких загрозливих

обставин Президенту за допомогою інструкцій, ліцензій чи іншим чином надаються широкі повноваження, зокрема такі:

1) досліджувати, регулювати або забороняти будь-які операції в іноземній валюті, перекази кредитів або платежі між будь-якими банківськими установами, через них або до будь-якої банківської установи тією мірою, якою такі перекази або платежі стосуються інтересів будь-якої іноземної країни, імпорту або експорту валюти чи цінних паперів будь-якою особою або стосовно будь-якої власності, яка підпадає під юрисдикцію Сполучених Штатів;

2) розслідувати, блокувати під час розслідування, регулювати, спрямовувати та примушувати, анулювати, запобігати чи забороняти будь-яке придбання, утримання, використання, передачу, вилучення, транспортування, імпорту чи експорту чи торгівлю або використання будь-яких прав, повноважень чи привілеїв щодо будь-якої власності чи операцій, пов'язаних із будь-якою власністю, у якій будь-яка іноземна держава чи її громадянин має будь-який інтерес будь-якої особи, або стосовно будь-якої власності, що підпадає під юрисдикцію Сполучених Штатів [13].

Для недопущення протиправної, спрямованої на ухилення від санкцій, поведінки ІЕЕРА передбачає кримінальне покарання для тих осіб, які намагаються уникнути або маніпулювати санкціями, офіційно накладеними адміністрацією Президента. Зокрема, порушення будь-якої ліцензії, наказу, положення чи заборони, ухваленої відповідно до цієї глави, є незаконним для особи, яка порушує, намагається порушити, змовляється порушити або спричиняє порушення. При цьому відповідальність може бути як цивільно-, так і кримінально-правовою. Цивільне покарання може бути накладено на будь-яку особу, яка вчинила протиправну дію, описану в підрозділі (а), у розмірі, що не перевищує більшу з: (1) 250 тис. дол. США; або (2) суму, що вдвічі перевищує суму операції, яка є підставою порушення, за яке накладається стягнення.

Водночас особа, яка умисно вчиняє, умисно намагається вчинити або умисно вступає в змову з метою вчинення, або допомагає чи підбурює до вчинення протиправних дій, описаних у підрозділі (а), у разі засудження буде оштрафована на суму не більше 1 млн дол. США, або, якщо правопорушення вчинено фізичною особою, вона може бути позбавлена волі на строк не більше 20 років, або може бути застосовано обидва покарання [14].

У червні 2016 р. окружний федеральний суд (штат Нью-Джерсі) призначив за результатами укладання угоди про визнання винуватості покарання колишньому громадянину рф Олександрю Бражнікову у вигляді 70 місяців позбавлення волі, а також у вигляді конфіскації майна на суму 65 млн дол. і штрафу в розмірі 75 тис. дол. за порушення низки федеральних заборон, передусім згаданого вище § 1705 розділу 50 Зібрання законів США.

Бражніков-молодший, 37-річний натуралізований громадянин США, який народився в Москві, визнав себе винним у змові з метою відмивання грошей, одному пункті змови з метою контрабанди електроніки зі Сполучених Штатів, а також у змові з метою порушення положень Акта про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (ІЕЕРА). За результатами проведеного розслідування було встановлено, що Бражніков був відповідальним за майже 2000 незаконних поставок спеціально регламентованих американським законодавством, обмеженого в обігу електронного обладнання та його компонентів, багато з яких були передані представникам Міністерства оборони рф та спецслужбам. Обвинувачений також визнав, що доклав особливих зусиль, щоб приховати зміст і остаточний пункт призначення поставок, а також щоб приховати десятки мільйонів доларів незаконних доходів, отриманих від реалізації контрабандних схем.

Суд установив, що з січня 2008 р. по червень 2014 р. Бражніков був власником і топ-менеджером чотирьох компаній-експортерів мікроелектроніки в Нью-Джерсі, кожна з яких використовувалася в різних змовах і схемах, викритих розслідуванням. Після його арешту спеціальні агенти конфіскували 4 млн 75 тис. дол. доходів, пов'язаних зі звинуваченими злочинами, а також нерухоме майно та інші активи на суму понад 600 тис. дол.

Відповідно до поданих суду документів і свідчень, Бражніков-молодший та його компанії є частиною складної мережі організацій, яка таємно протягом тривалого часу придбавала велику кількість обмежених в обігу електронних компонентів від американських виробників і продавців і далі експортувала ці товари російським компаніям, які, зі свого боку, були уповноважені постачати їх Міністерству оборони рф,

Федеральній службі безпеки російської федерації, а також російським організаціям, що займаються розробкою ядерних боеголовок, озброєнь і тактичних платформ.

Кошти для незаконних транзакцій мережі були отримані від різних російських компаній-покупців і спочатку перераховувались на один із основних рахунків змовників у російському банку. Виплати за покупки здійснювалися з цього основного російського рахунку через один або декілька закордонних рахунків підставних корпорацій на Британських Віргінських Островах, Латвії, Маршаллових Островах, Панамі, Ірландії, Англії, Об'єднаних Арабських Еміратах і Белізі, а потім на один із рахунків обвинуваченого в США. Створення та використання злочинною групою десятків банківських рахунків і підставних компаній за кордоном мало на меті приховати справжні джерела походження коштів у росії, а також унеможливити ідентифікацію різних російських оборонних фірм-підрядників, які отримували американські електронні комплектуючі [15].

Наведений приклад актуалізує також послідовно обстоювану одним із співавторів цієї статті тезу про те, що розкриття окремих видів комерційної або «технологічної» таємниці може створити безпосередню загрозу національній безпеці будь-якої держави. Федеральне законодавство США за своїм «дизайном» покликане жорстко охороняти це благо від проявів злочинної діяльності. Матеріали опублікованої судової практики свідчать про численні спроби заволодіти чутливою секретною інформацією військового характеру. До того ж з огляду на домінуючі позиції США в світовій економіці, передусім у сфері високих технологій, потреби в забезпеченні економічного добробуту та національної безпеки і оборони утворюють один із пріоритетних напрямів діяльності компетентних органів у контексті протидії федеральним економічним злочинам [16, с. 763].

Висновки. Досліджені в цій статті питання щодо відповідальності за ухилення від санкційних обмежень в європейському та американському кримінальному праві демонструють актуальність і водночас складність їхнього вирішення, правильного застосування відповідних приписів на практиці. Проілюстровані приклади із судової практики лише підкреслюють багатовимірну і подекуди неоднозначну економіко-правову природу як власне санкційних механізмів, так і кримінально-правового інструментарію протидії схемам ухилення від санкцій з метою продовження забороненої господарської діяльності. При цьому в контексті застосування міжнародних економічних санкцій до російської федерації за військове вторгнення в Україну звертає на себе увагу як помітна активність європейських та американських правозастосовних органів в частині кримінального переслідування за схеми ухилення від санкційних обмежень, так і, з одного боку, активність російського бізнесу в питаннях оскарження накладених санкцій, а з іншого – створення нових, більш складних і латентних, схем обходу (уникнення) санкцій, що утворює протиправну поведінку з відповідними наслідками.

Список використаних джерел

1. Санкції проти росії: нинішній стан, перспективи, успіхи та прогалини багатостороннього міжнародного санкційного режиму проти російської федерації. Київ : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2019. 48 с.
2. Ovcharenko R., Goncharova O., Kondratenko E., Trofimov G., Glushchenko A. Sanctions on Russia: effectiveness and impacts on the national security of Russia. *Amazonia Investiga*. 2019. № 22 (8). P. 565–573.
3. Sonnenfeld J., Tian S., Sokolowski F., Wyrebkowski M., Kasproicz M. Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193.
4. Martina N. All is fair in law and warfare in the Ukrainian crisis: a look at the growing increase of economic sanctions as a weapon of war and the effects on the international community. *Southern Illinois University Law Journal*. 2016. № 40. P. 323–347.
5. Council Regulation (EU) 2022/428 of 15 March 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilizing the situation in Ukraine. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R0428>.
6. Attorney General Merrick B. Garland Announces Launch of Task Force KleptoCapture. URL : <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-merrick-b-garland-announces-launch-task-force-kleptocapture>.
7. Georgia company and owner admit guilt in scheme to evade U.S. national security trade sanctions. *U.S. Attorney's Office, Southern District of Georgia*. URL: <https://www.justice.gov/usao-sdga/pr/georgia-company-and-owner-admit-guilt-scheme-evade-us-national-security-trade-sanctions>.
8. Rosneft tries to stop UK law criminalising Russia sanctions. URL :

- <https://www.europeansanctions.com/2014/12/rosneft-tries-to-stop-uk-law-criminalising-russia-sanctions/>.
9. The Export Control (Russia, Crimea and Sevastopol Sanctions) (Amendment) Order 2014. No 2932. URL: https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2014/2932/pdfs/ukxi_20142932_en.pdf.
10. OJSC Rosneft Oil Company v. Her Majesty's Treasury. [2014] EWHC 4002 (Admin). URL : <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2014/4002.html>.
11. Russia's Trade Status, Tariffs, and WTO Issues. *Congressional Research Service*. April 11, 2022. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12071>.
12. Donohue J., O'Neill R. U.S. Sanctions in the Ukraine Crisis. *Los Angeles Lawyer*. 2022. № 24. URL: <https://lalawyer.advanced-pub.com/?issueID=37&pageID=26>.
13. 50 U.S. Code § 1702 – Presidential authorities. URL : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/1702>.
14. 50 U.S. Code § 1705 – Penalties. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/1705>.
15. Union County, New Jersey, Man Sentenced To 70 Months In Prison For Role In Illegal International Procurement Network. *U.S. Attorney's Office, District of New Jersey*. URL : <https://www.justice.gov/usao-nj/pr/union-county-new-jersey-man-sentenced-70-months-prison-role-illegal-international>
16. Каменський Д. В. Відповідальність за економічні злочини у Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2020. 1128 с.

Надійшла до редакції 07.09.2022

References

1. Sanktsii proty Rosii: nynishnii stan, perspektyvy, uspihky ta prohalyny bahatoronnoho mizhnarodnoho sanktsiinoho rezhymu proty Rosiiskoi Federatsii [Sanctions against Russia: the current state, prospects, successes and gaps of the multilateral international sanctions regime against the Russian Federation]. Kyiv : Mizhnarodnyi tsentr perspektyvnykh doslidzhen, 2019. 48 p. [in Ukr.].
2. Ovcharenko, R., Goncharova, O., Kondratenko, E., Trofimov, G., Glushchenko, A. (2019) Sanctions on Russia: effectiveness and impacts on the national security of Russia. *Amazonia Investiga*. № 22 (8), pp. 565–573.
3. Sonnenfeld J., Tian S., Sokolowski F., Wyrebkowski M., Kasproicz M. Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193.
4. Martina, N. (2016) All is fair in law and warfare in the Ukrainian crisis: a look at the growing increase of economic sanctions as a weapon of war and the effects on the international community. *Southern Illinois University Law Journal*. № 40, pp. 323–347.
5. Council Regulation (EU) 2022/428 of 15 March 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilizing the situation in Ukraine. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R0428>.
6. Attorney General Merrick B. Garland Announces Launch of Task Force KleptoCapture. URL : <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-merrick-b-garland-announces-launch-task-force-kleptocapture>.
7. Georgia company and owner admit guilt in scheme to evade U.S. national security trade sanctions. U.S. Attorneys Office, Southern District of Georgia. URL : <https://www.justice.gov/usao-sdga/pr/georgia-company-and-owner-admit-guilt-scheme-evade-us-national-security-trade-sanctions>.
8. Rosneft tries to stop UK law criminalising Russia sanctions. URL : <https://www.europeansanctions.com/2014/12/rosneft-tries-to-stop-uk-law-criminalising-russia-sanctions/>.
9. The Export Control (Russia, Crimea and Sevastopol Sanctions) (Amendment) Order 2014. No 2932. URL : https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2014/2932/pdfs/ukxi_20142932_en.pdf.
10. OJSC Rosneft Oil Company v. Her Majesty's Treasury. [2014] EWHC 4002 (Admin). URL : <https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2014/4002.html>.
11. Russias Trade Status, Tariffs, and WTO Issues. *Congressional Research Service*. April 11, 2022. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12071>.
12. Donohue J., O'Neill R. U.S. Sanctions in the Ukraine Crisis. *Los Angeles Lawyer*. 2022. № 24. URL: <https://lalawyer.advanced-pub.com/?issueID=37&pageID=26>.
13. 50 U.S. Code § 1702 – Presidential authorities. URL : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/1702>.
14. 50 U.S. Code § 1705 – Penalties. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/1705>.
15. Union County, New Jersey, Man Sentenced To 70 Months In Prison For Role In Illegal International Procurement Network. *U.S. Attorneys Office, District of New Jersey*. URL : <https://www.justice.gov/usao-nj/pr/union-county-new-jersey-man-sentenced-70-months-prison-role-illegal-international>.
16. Kamenskyi, D. V. (2020) Vidpovidalnist za ekonomichni zlochyny u Spoluchenykh Shtatakh Ameryky ta Ukraini: porivnialno-pravove doslidzhennia [Liability for economic crimes in the United States of America and Ukraine: a comparative legal study] : monohrafiia. Kyiv : VD «Dakor». 1128 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Dmytro Kamensky, Andriy Voznyuk. Liability for evasion of sanction limitations imposed on the aggressor state in European and American criminal law. The research paper presents co-authors' analysis of some provisions of European and American regulatory and criminal law in terms of legal regulations and the procedure for applying economic sanctions to the Russian Federation in response to the military invasion of Ukraine, as well as the grounds for the liability of individuals and legal entities for violating the imposed sanctions. In general terms, the grounds have been revealed and the chronology of the «sanction» actions of the EU and the USA have been presented, key mechanisms and recipients of the sanctions influence have been highlighted.

Based on current examples from law enforcement practice, mechanisms of application and, in some cases, appeals of criminal law bans describing the grounds of liability for violation of the sanctions regime have been illustrated.

It has been argued that the disclosure of certain types of commercial or «technological» secrets can create a direct threat to the national security of any given state. It has been noted that US federal legislation is by «design» intended to strictly protect these benefits from criminal activity: the materials of published court practice testify to numerous attempts to acquire sensitive secret information of a military nature. It has been proven that in view of the dominant position of the USA in the world economy, primarily in the field of high technologies, the need to ensure economic well-being and national security and defense is only one of the priority areas of activity of competent authorities in the context of countering federal criminal offenses.

Based on the results of the research, a conclusion has been formulated about the multidimensional and sometimes ambiguous economic and legal nature of both sanctioning mechanisms and criminal law instruments for countering schemes for evasion of sanctions to extend the ban on economic activity.

Keywords: *criminal offense, economic sanctions, business activity, economy, criminal liability, military aggression, international cooperation, punishment.*

УДК 343.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-22-29

Сергій СПІЛЬНИК[©]

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровська обласна прокуратура,
м. Дніпро, Україна)

**ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ
ДОПОМОГИ**

У науковій статті досліджено генезу законодавства щодо поняття «гуманітарної допомоги», її класифікативної належності, особливостей отримання та розподілу, а також хронологію внесення змін до відповідних нормативно-правових актів у зв'язку з протидією агресії з боку держави-агресора. Надано увагу криміналізації незаконного використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Виокремлено основні особливості притягнення до кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, з'ясовано проблематику і запропоновано шляхи вирішення проблемних аспектів.

Ключові слова: *гуманітарна допомога, благодійницька діяльність, кримінальна відповідальність, незаконне використання.*

Постановка проблеми. Розгортання повномасштабної війни на території України сформувало безліч викликів суспільству і державі, що спричинило потребу у реформуванні законодавства відповідно до умов сьогодення. В умовах воєнного стану, окупації окремих територій України та відновлення зруйнованих населених пунктів значну роль у підтримці нормальної життєдіяльності відіграє гуманітарна допомога, яка потрапляє до України від багатьох донорів. Завданням суб'єктів, задіяних у процесі розподілу цієї допомоги, є її оперативне отримання, розподіл і доставлення до набувачів,

© С. Спільник, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8532-798X>

k_kpd@dduvs.in.ua